

Forfatter: Brandes, Georg

Titel: Udrag fra Hovedstrømninger. Den romantiske skole i Tyskland (1873)

Citation: Brandes, Georg: "Samlede Skrifter", i Brandes, Georg: *Samlede Skrifter*, 1899-1910, s. 340. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-brandes04-shoot-idm139992357759728/facsimile.pdf> (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: Samlede Skrifter

sagen er for Hoffmann den fantastisk gyselige Effekt som for Brentano den fantastisk-lystige. Kunstværdi har *Dobbeltgænger* ikke.

Dristigere og vittigere er Opfindelsen i Fortællingen *Meddelelse om Hunden Berganzas nyeste Skæbner*. Her forbliver det for det Første uafgjort, om Hunden ikke er et forvandlet Menneske; den siger selv: «Naar Alt kommer til Alt, er jeg virkelig Montiel, hvem den Hundemaske, der skulde straffe ham, nu tjener til Glæde og Moro.» For det Andet ser her endog Hunden som Hund sig i dobbelt Skikkelse og føler sit Væsens Enhed opløse sig: «Undertiden saa jeg mig bogstavelig ligge for mig som en anden Berganza, og det var dog ligefuldt mig selv, og jeg var ogsaa den Berganza, der saa den anden lide under Heksenes Næver, og den gøede og knurrede af den, der laa der.»

Endnu større er Dristigheden, endnu vildere Fantasteriet i Fortællingen *Der goldene Topf*. Her er en grim gammel Ærtekærling i Dresden tillige den smukke Bronze-Dørhammer paa Arkivaren Lindhorsts Dør; Dørhammerens Metalansigt fortrækker sig undertiden til Kærlingens grinende Smil; desuden er hun den fæle Fru Bauerin, Spaakvinde af Profession, og den gamle rare Lise, der har været en kærlig Amme for Fortællingens unge Heltinde; hun kan (ligesom Spaakviaden i *Dobbeltgænger*) pludseligt skifte Dragt, Skikkelse, Udseende. Da hendes Afstamning bliver opklaret, erfarer vi, at hendes Papa ikke er andet end «en lumpen Fjerkost» til at støve af med, taget af en Drages Vinge, og hendes Mama «en elendig Runkelroe».

Den tørre Arkivar Lindhorst, der kun synes at føle sig hjemme i sin blomstrede Slobrok i sit Bibliotek blandt gamle Haandskrifter, er tillige den største Troldmand og fortæller pludseligt midt under en almindelig Samtale de mest forrykte Ting, som var de de naturligste af Verden. Han har, fortæller han f. Eks., engang været usynlig tilstede i et Selskab, ganske simpelt fordi han sad i Punschebollen. En anden Gang tager han sin Slobrok af, stiger uden videre ned i et Bæger fuldt af antændt Arak, forsvinder i Flammerne og lader sig drikke.

Øjensynligt har Hoffmann ved disse dobbelte og tredobbelte Eksistenser, f. Eks. ved Arkivarens Dobbeltilværelse som Registrator om Dagen og Salamander om Natten, tænkt paa den dybe Modsætning, der var mellem hans egen Embedsvirksomhed som Jurist, som omhyggelig Kriminaldommer, der paa det Strengeste

holdt sig fra alt Skønaandsvæsen, og saa hans frie Liv ved Nattetid som Konge i den vindskrænkede Indbildningskrafts Rige, for hvilket Virkeligheden som saadan slet ikke var til.

Det betydeligste Indtryk blandt alle Hoffmanns Fortællinger gør dog *Die Elxiere des Teufels*. Lad os et Øjeblik dvæle ved Helten i denne Roman, Broder Medardus; thi denne Skikkelse er typisk. Det er umuligt i Kortbed at gengive denne Bogs hemmelighedsfulde Gru; man maa selv læse den. En mere rædsels- og vellystdrukken Bog har den romantiske Skole, der dog saa tidt har forsøgt sig i denne Retning, ikke frembragt: I et Kloster opbevares en vel tilproppet Flaske med Djævl-Eliksir, der har hørt til den hellige Antonius's Efterladenskaber. Man tillægger dens Indhold magiske Virkninger. En Munk, der har drukket af den, faar derved en Veltalenhed, der i kort Tid gør ham til Klosters berømteste Prædikaot. Dog er denne Veltalenhed ikke from eller sund, men af en verdslig, uhyggeligt betagende og dæmonisk Art. Broder Medardus drikker af Flasken: en dejlig Kvinde, hans Skriftebarn, forelsker sig i ham, og Længslen efter det verdslige Livs Glæder og Henrykkelser driver ham ud af Klosteret. Han træffer en ung Mand, Grev Viktorin, slumrende i en Skov paa Randen af en Afgrund, kommer halvt ved et Tilfælde til at styrte ham ned og bliver nu af Alle antaget for at være ham.

«Mit eget Jeg var blevet til et lunefuldt Tilfældes grusomme Spil og fød hen i fremmedagtige Skikkelser, svømmende uden Hold som paa et Hav af alle de Begivenheder, der brusede ind over mig. Jeg kunde ikke finde mig selv igen! Aabenbart blev Viktorin styrtet i Afgrunden ved det Tilfælde, der ledede min Haand, ikke med min Vilje — jeg træder i hans Sted.» — Og ikke nok med dette Vidunderlige, han tilføjer: «Men Reinhold kender Pater Medardus, Præsten i Capucinerklostret, og saaledes er jeg for ham, hvad jeg er. Ligefuldt kommer det Forhold til Baronessen, hvori Viktorin staar, over mit Hoved, thi jeg er selv Viktorin. Jeg er det, som jeg synes, og synes ikke det, jeg er; som en uudgrundelig Gaade for mig selv ligger jeg i Splid med mit eget Jeg.»

I sin egen Skikkelse træder Medardus nu i Forbindelse med Viktorins Elskerinde Baronessen, der ikke mærker noget til Forvekslingen. Betaget af verdslige Ønsker, som han er, bliver han elsket af alle Kvinder, svælger i Sansenydelser og begaar